

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה יז ע"ב)

מִלְחָמָה עֲצָה - עֲצוֹת

כתיב (מלכים ב יח, כ) "אֲמַרְתָּ אֶף דְּבַר שְׁפָתַי: עֲצָה וּגְבוּרָה לְמִלְחָמָה". וכתיב (משלי כ, יח) "מִקְשָׁבוֹת בְּעֲצָה תִפְּזוּ וּבְתַחְבֻּלוֹת עֲשֶׂה מִלְחָמָה".*

התשובה האמיתית - בְּעֲצָה

ופירש הרבינו יונה (שם) שנדרש במלחמה שלושה דברים שמנם הפסוק, וז"ל, ובתחבולות עֲשֶׂה מִלְחָמָה – המלחמה צריכה מחשבה ועצה ותחבולות לראות הנולד, ולחשוב אם יערימו סוד האויבים על דרך כזאת וכזאת, נתחכם להם על דרך זאת, ונקדים עניינים וצדדין ונכין לנו הדרך מעתה, שתהיה היכולת בידינו בעת ההיא להתחכם להם בדרך זאת וכ"ו, עכ"ל. וביאר הצרור המור (בראשית מט, ט) שמתוכם כח העצה הוא הכח הנצרך ביותר, וז"ל, בְּתַחְבֻּלוֹת עֲשֶׂה מִלְחָמָה, אבל התשובה האמיתית ברוב יועץ, כי העצה והתבונה היא המשלמת כל הדברים, עכ"ל.

דוד המלך - גבור חיל ואיש מִלְחָמָה ונבון דָּבָר

וכח העצה במלחמה נגלה בפרט בדוד; שהיה הוא עצמו גם איש מלחמה וגם בעל עצה, כמ"ש (שמואל א טז, יח) "הִנֵּה רָאִיתִי בֶן לְיִשִּׁי בֵּית הַלְחָמִי יָדַע נַגֵּן וְגִבּוֹר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וְנָבוֹן דָּבָר". וביאר הרד"ק (שם) וז"ל, וְאִישׁ מִלְחָמָה – יודע בעניני המלחמה והורגל בה. ונבון דָּבָר - כתרגור מו וסוכלת בעצה, כלומר לכל דבר עצה הוא נבון, עכ"ל.^א

ונצרך – וכן היה אצל דוד - עצה יחד עם גבורה, כמ"ש המלבי"ם (ישעיה י, יג) וז"ל, הנה למלחמה צריך שני דברים, א] כח וגבורה, ב] עצה ותחבולה בתכסיסי מלחמה, כמ"ש (מלכים ב יח, כ; להלן לו, ה) "עֲצָה וּגְבוּרָה לְמִלְחָמָה", עכ"ל. וכלשון המצודות דוד (ישעיה לו, ה. ו) "וכ"כ במלכים ב יח, כ) וז"ל, אומר אני שרק בדבר שפתים, בעצת יועצים תרצה לעשות מלחמה, אבל לא כן הוא, כי צרכים אליה עצה עם גבורה, עכ"ל.

נדרש עצות רבות

ובדקות, לא סגי בעצה אחת, אלא בעי עצות רבות, כמ"ש המלבי"ם (משלי יא, יד) וז"ל, במלחמה אין די בעצה לבד כי גם האויב י"ל עצה והסכמה, ואולי לא תועיל עצתו נגד עצת האויב, וכמו שהשיב חושי הארכי על עצת אחיתופל, וצריך תחבולה, שגדר התחבולה הוא קשר של עצות רבות, שקושר חבל בחבל סבות ומסובבים, עד שבכל אופן שיפנה האויב ימצא עצה מוכנת כנגדו, והוא מסבות מתהפך בתחבולותיו נגד עצת האויב, וע"כ בתחבולות עשה מלחמה, ואמר פה באין תחבולות יפל עם שמדבר ג"כ על עת מלחמה, ולפ"ז למלחמה צריך יועצים רבים, שכ"א ימצא עצה אחרת, כי כל עצה ועצה יש לה מקום במלחמה, שלפעמים אם עצה זו לא תצליח נגד האויב יפנה אל העצה השניה, וזה שכתוב (משלי יא, יד) וְתִשְׁוֶעַה בְּרַב יוֹעֵץ, ודבר זה משל על מלחמה אחרת פנימית נגד האויב הפנימי עיי"ש.^ב

במלחמה הפנימית – לא נצרך עצה, אלא תמימות

אולם במלחמה הפנימית עם היצה"ר, יש שאינו צריך עצה, כמ"ש הגר"א (משלי ב, ז) וז"ל, "מִגֵּן לְהִלָּכִי תָם" – תם ההולך בדרך תמים ולא סר מן התורה ימין ושמאל, ואף במידות אינו סומך על שכלו כלל והולך בתמימות, וזה אין צריך עצה, כי אין לו מלחמה בשכל, כי הוא משים עצמו כבהמה (כמ"ש בחולין ה ע"ב) ערומים בדעת ומשימן עצמן כבהמה, עכ"ל.^ג

^א להרחבה בנושא 'ובתחבולות' ניתן לעיין במבט הפנימי מס' 19 'איש מלחמה'

^ב ועין עוד בפירושו הרד"ק (תהלים כ, ה) על הפסוק "וְכָל עֲצָתְךָ יִמְלָא", וז"ל על דרך כי בתחבולות תעשה לך מלחמה (משלי כד, ו), עצה וגבורה למלחמה מ"ב יח, כ ועוד), עכ"ל.

^ג וכתב המצודות דוד (משלי כ, יח) על הפסוק "מִקְשָׁבוֹת בְּעֲצָה" וז"ל, מחשבות הנעשים בעצת יועצים תכון ותתקיים, ואם תלחם במי עשה מלחמה בהתחכמות רב כי בודא גם שכנגד הרבה מחשבות בעצה ולזה מהצורך להתחכם ביותר, עכ"ל.

^ד אולם עיין ברש"י על הפסוק (משלי כ, יח) "מִקְשָׁבוֹת בְּעֲצָה תִפְּזוּ וּבְתַחְבֻּלוֹת עֲשֶׂה מִלְחָמָה" וז"ל, מחשבות בעצה תכון ובתחבולות עשה מלחמה - אם באת להלחם כנגד השטן בא בתחבולות תשובה ותפלה ותענית, עכ"ל. ועוד במצודות דוד (משלי ח, יד) וז"ל, לי עצה - כי ימצא עצה להנצל מיד היצר הרע המסית, עכ"ל. והבן, שיש 'עצה' שעלה נאמר (משלי כא, ל) "אִין חֶקְמָה וְאִין תְּבוּנָה וְאִין עֲצָה לְנֶגֶד ה'", והיא כנגד מידת התמימות.

^ה ועיין במלבי"ם על פסוק (תהלים יח, לג) "הָאֵל הִמָּאֲרָנִי חֵיל וַיִּתֵּן תָּמִים דָּרָכִי", וז"ל, איך ע"י מעשיו הטובים ינצל בדרך נסיי פלאי שהוא דורך על חקות הטבע והטבע תכנע תחתיו, ובאר בזה שני אופנים, (אופן א) שהגם שה' יתן לו כח וזריזות וילמדוהו תכסיסי מלחמה, מ"מ לא ילחם ולא ירדף רק יעמוד במקומו והנצחון יתהווה מעצמו בדרך נס, ועל צד זה אמר הָאֵל הִמָּאֲרָנִי חֵיל, חשב ב' דברים, א] שיתן לו החיל והכח למלחמה ומ"מ וַיִּתֵּן תָּמִים דָּרָכִי, יהיה דרכי בתמימות שלא אלהם ולא אעשה שום רע לשום אדם, ב] הזריזות והמרצה, עכ"ל.